

Seinäjoen kaupunki lausuu pyydettyä kannanottona hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi seuraavaa:

Seinäjoen kaupunki on antanut lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sote-maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi 14.9.2020. Pääosin annetussa lausunnossa esitetyt huomiot ovat edelleen ajankohtaisia verrattuna hallituksen eduskunnalle antamaan lakiesitykseen (HE 241/2020 vp).

Keskeisiä huomioita asiantuntijalausuntona ovat:

- **kunnan roolin sekä kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön selkiyttäminen**
- **uuden hallintotason vaikutus kuntatalouteen ja kuntien toimintaedellytyksiin**
- **hyvinvointialueen rahoituksen oikeudenmukaisuus**
- **alueen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan merkitys**
- **tiedolla johtaminen, tietojärjestelmät ja tietohallinto**
- **VATE –vaiheen valmistelun resursointi ja uudistuksen aikataulukriittisyys**

Kunnan roolin selkeyttäminen

Hyvinvointialueen toiminnalliset edellytykset ovat sidoksissa monin osin kuntien perustehtävän onnistumiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeeseen vaikuttaminen toteutuu kuntien peruspalvelujen kautta kansalaisten arjen elämäntilanteissa. Olennaisia kuntapolitiikkoja ovat erityisesti asuntopolitiikka ml. kaavoitus ja maankäyttö, jolla mahdollistetaan tasavertainen asuminen sekä esim. yhteisöllisen asumisen rakenteet väestön ikärakenteen mukaisesti sekä elinkeinopolitiikka, jolla luodaan edellytyksiä toimentulolle ja kaupungin elinvoiman kasvulle. Erityisen vaikeaa on arvioida uudistuksen taloudellisia vaikutuksia kunnille, jotka ovat tällä hetkellä muutoinkin jo haastavassa taloudellisessa tilanteessa. Kunnan roolin selkiyttäminen edellyttää tulevan hyvinvointialueen vastuun ja toiminnan tarkkaa rajausta. Hyvinvointialueen onnistuminen omassa tehtävässään edellyttää vahvojen peruskuntien rakennetta, jolla voidaan monin eri tavoin vaikuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeiden muodostumiseen.

Osa kunnan roolin selkiyttämistä on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (järjestämislaki §6 ja §7 / KuntaL 10.4.2015/410 1§), joiden mukaan vastuu hyvinvoinnin edistämisestä kuuluu ensisijaisesti kunnille. Kuten lain perusteluissa todetaan, ihmisten hyvinvointi ja terveys ovat yhteydessä varhaiskasvatukseen ja koulutukseen, liikunta-, ravitsemus- ja kulttuuripalveluihin, asumiseen ja kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin sekä moniin muihin kuntien hoitamiin tehtäviin. Erityisesti sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että kunnilla on riittävät resurssit laadukkaiden kunnallisten palveluiden tuottamiseen.

Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologitehtävät siirtyminen hyvinvointialueille on laissa perusteltu siten, että palveluiden on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa ja ne on järjestettävä oppilaitoksessa tai sen välittömässä läheisyydessä. Hyvinvointialueen rajapintatehtävinä opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologitehtävät haastavat hyvinvointialueen ja alueen kuntien yhteistoiminnan ja muodostaa toiminnallisen yhteyden kuntien perustehtävien ja kunnan roolin kanssa. Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut kuuluvat yhtä kiinteästi koulun normaaliin toimintaan kuin esim. ohjaaja- ja avustajapalvelut. Koulupsykologit ja –kuraattorit ovat tällä hetkellä lähes kaikissa kunnissa opetuspalveluiden henkilöstöä eikä heidän siirtämisellään erilliseen sosiaali- ja terveystalouden organisaatioon saavuteta toiminnallista tai taloudellistakaan hyötyä. On tärkeää, että opetuspalvelut ja niihin kiinteästi liittyvät oheispalvelut muodostavat selkeän, toimivan ja yhtenäisen kokonaisuuden osana keskeisimpiä kuntapalveluita.

Kuntatalous

Osana kuntien talousvaikutusten kokonaisuutta kuntien kannalta on kohtuutonta, että niiden sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja pelastustoimeen käytettävä irtain omaisuus siirtyvät hyvinvointialueelle vastikkeettomasti. Kuntien velvollisuutta kattaa kuntayhtymien alijäämät ennen kuntayhtymien varallisuuden ja velkojen siirtymistä SOTE –maakuntaan tulisi vähintään kohtuullistaa. Mikäli kunnan vuokraustoiminnan katsotaan olevan yhtiöittämisvelvollisuuden (Kuntalaki 129§) alaista siirtymäkauden jälkeen, tällöin yhtiöittämisen tulisi olla kunnalle varainsiirtoverosta vapaata.

Hyvinvointialueen perustamisen ei tule johtaa siihen, että kuntien taloudellinen asema ja kunnan toimintojen rahoitus vaarantuvat. Maakuntien rahoituksen riittävyys tulee varmistaa valtion toimesta niin, ettei mahdollista rahoitusvajetta tulla rahoittamaan niistä varoista, joilla valtio rahoittaa kuntien toimintaa.

Hyvinvointialueen rahoitus

Maakuntien rahoituksen riittävyys tulee varmistaa valtion toimesta siten, että ei vaarannetta kuntien taloutta ja toimintaa. Tulevan hyvinvointialueen valtionavustuksen määräytymisperusteiden rakenne edellyttää selkeää tarveperustaisen kriteeristön luomista. THL (Häkkinen-Holster raportti 6/2020 Sote-rahoituksen tarvevakiointi) on tehnyt mittavan työn laskentaperusteista. Tällä hetkellä tarveperusteissa laskennassa korostuvat terveydenhuollon palvelutarpeista muodostuva ennakointi. Sosiaalihuollon palvelutarpeen eksplikointi edellyttää sosiaalihuollon kirjaamiskäytäntöjen kehittämistä ja yhdenmukaistamista. Kysymys on myös laajemmin tulevan hyvinvointialueen toiminnasta, jossa sosiaalihuollon rooli on vaarassa jäädä ohuemmaksi.

Tarveperustaisuuden ohella rahoituksen määräytymiskriteereissä korostuu väestömäärään perustuvat kertoimet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen kustannuksissa. Tämä tulee vaikeuttamaan varsinkin määrällisesti alenevan väestön hyvinvointialueita, joilla

sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarve edelleen kasvaa mm. väestön ikääntymiseen liittyen. Hyvinvointialueen sisällä keskuskaupungit ovat usein kasvavia ja niissä myös väestörakenne on nuorempaa, mikä vaikuttaa erityisesti hyvinvointialueella sosiaalihuollon palvelutarpeisiin.

Lakiesityksessä olevan hyvinvointialueen toiminnan kannalta olennaista on pelastuslaitoksen toiminnan turvaaminen ja kehittäminen riittävällä rahoituksella. Etelä-Pohjanmaalla pelastuslaitos ei ole ensihoidon järjestämisvastuussa, mutta pelastuslaitos on kriittinen toimija, kun hyvinvointialueen palvelurakennetta suunnataan kotona asumiseen. Tällöin korostuvat mm. kysymykset kodin turvallisuudesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämistoiminta

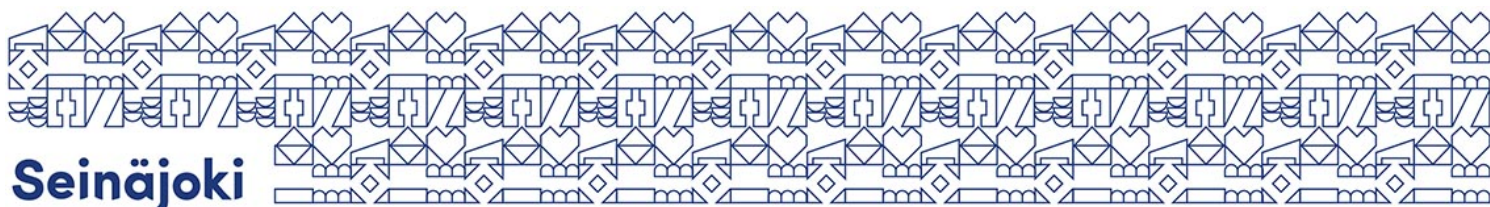
Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminta sote-maakunnassa on jäänyt lakiehdotuksessa (§30) kovin vähälle huomiolle. Määrittely sille, että hyvinvointialue osallistuu kansalliseen ja alueelliseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen ja toimii yhteistyössä kuntien sekä koulutus-, kehittämis- ja tutkimustoimintaa harjoittavien organisaatioiden kanssa on perusteltu ja välttämätön. Hyvinvointialueen oman toiminnan kehittäminen ja siihen liittyvä tutkimustoiminta on vaikuttavan ja kustannustehokkaan palvelurakenteen ja –käytännön perusedellytys. Kun hyvinvointialue on kiinteä osa maantieteellisen maakunnan ja sen kuntien sekä alueen koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden toimintaympäristöä, tulee hyvinvointialueen kehittämis- ja tutkimustoiminta integroitua osaksi tätä kokonaisuutta. Vastaavasti tulevan yhteistyöalueen ja hyvinvointialueiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan kuten myös kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämisrakenne tulee pikaisesti varmistaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellinen ja kansallinen tutkimus- ja kehittämisrakenne on valmisteltava osana sote-pela uudistusta. Järjestämislaissa ja sen perusteluissa (esim. luku 5: Sote-maakuntien välinen yhteistyö) tulisi mainita sosiaalialan osaamiskeskustoiminta, mikä turvaisi sosiaalihuollon kehittämistä siihen saakka, kunnes tulevaisuuden sosiaali- ja terveydenhuollon yhteinen tutkimus-koulutus-innovaatorakenne voidaan säätää.

Kysymys on laajemmin alueen elinvoimaisuuden vahvistamisesta, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden toimivuudella, mutta myös rakentuvalla innovaatiojärjestelmällä sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan ekosysteemillä on merkittävä rooli.

Tietohallinnon kysymykset

Erityinen aikataulukriittisyys ja huoli tulevan hyvinvointialueen toiminnassa liittyy tietojärjestelmien ja laajemmin ICT:n toimivuuteen siirtymävaiheessa. Tulevan hyvinvointialueen onnistuminen edellyttää sähköisten ja digitalisten palveluiden sekä tietojohdamisen ja tiedolla johtamisen hyödyntämistä palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden sekä kustannusvaikuttavuuden varmistamiseksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojen sujuva käyttö edellyttää jo tällä hetkellä

tietosuojalainsäädännöllisiä ratkaisuja ja tietojärjestelmien yhteensovittaminen selkeää kohdennettua resursointia ja muutuskustannusten kattamista (STM tiedote 29/21 8.2.2021).

Valmistelun ja täytäntöönpanon aikataulu ja tarvittavat resurssit

Sote-PELA -uudistuksen valmistelua on toteutettu alueelliset ominaispiirteet ja tarpeet huomioivina valtionavustushankkeina, mikä ratkaisuna on ollut tarkoituksenmukainen. Esitetty hyvinvointialueen aloittamisen aikataulutavoite (1.1.2023) on haastava ja se edellyttää lainsäädännön valmistumista keväälle 2021, jotta alueella voidaan reallisesti reagoida varsinaisen valmistelun organisointiin ja käynnistämiseen.

Erityinen huoli liittyy VATE aikaan valmistautumisen resurssoinnista. Alueella jossa ei ole sote peruspalvelujen ja erityispalvelujen yhteistä maakunnallista toimijaa VATEn aloittaminen 1.7.2021 edellyttää valmistelua, johon tarvitaan erillistä valtionavustushankkeista riippumaton resurssi. VATEn aloittamiseen liittyy tehtäviä, joilla ratkaistaan VATEn ylläpidosta vastaava ottava organisaatio ja valmistellaan VATEn tehtävien organisointi. VATEn tehtävät ja rooli 1.7.2021 alkaen ovat sinänsä selkeät ja vaativat, joten niihin tarvitaan riittävä henkilöstöresurssi. Tarvittavan henkilöstöresurssin ja osaamisen rekrytointi tarkoittaa käytännössä nykyisistä järjestämisvastuullisista toimijoista siirtyvä henkilöitä. Tämä puolestaan haastaa ”luovuttavat” organisaatiot ja ohentavat niiden toiminnan resurssipohjaa. Haastetta lisää covid 19 –pandemia.

Seinäjoki 8.2.2021

Jaakko Kiiskilä
Kaupunginjohtaja

Harri Jokiranta
Sosiaali- ja terveysjohtaja

Seinäjoen kaupungin asiantuntijalausunto STV 9.2.2021

- kunnan roolin sekä kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön selkiyttäminen
- uuden hallintotason vaikutus kuntatalouteen ja kuntien toimintaedellytyksiin
- hyvinvointialueen rahoituksen oikeudenmukaisuus
- alueen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan merkitys
- tiedolla johtaminen, tietojärjestelmät ja tietohallinto
- VATE -vaiheen valmistelun resursointi ja uudistuksen aikataulukriittisyys

Kunta

- Vahva toimija
- Kuntapolitiikoiden vastuu
- Elinvoimamooottori

Hyvinvointialue

- Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut
- Toimintaympäristörelevantti

Yhteistoiminta-alue

- Erityisen vaativat palvelut ja osaaminen
- Laajempi tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio ympäristö

Harri Jokiranta, sosiaali- ja terveysjohtaja

Seinäjoki